

fe, que l'esperit de l'hom sia immortal —ne veig coses⁵ *evidents* per què ho deja creure. —E qui-t daria raons necessàries a provar les coses *invisibles* ---?», BMetge (*Somni* I, *NCL.*, 31.6); «*evident* e manifest dan e scândol ---» ross., a. 1405 (RLR XLVIII, 558; ací III, 474a 5 44); «pintaran lo dit retaula --- de les millors e pus *evidents* e apparents colors que poran» Bna. 1443 (CCandi, *MiscHiCat.* II, 231).

Va entrar en la tradició lexicogràfica catalana des del Busa-Nebrixa de 1507. Cf. fr. *évident* [c. 1290, 10 Jean de Meun], angl. *evident* [S. XIV], en italià no forma part encara del lèxic del Petrarca, ni sembla figurar en Dante, ni en tinc notícia fins c. 1340, en Boccaccio («il quale niuna forza di proponimento --- o di vergogna *evidente* --- havea potuto piegare», Alunno, 15 § 1681); i notem que en cast. el primer d'usar-lo fou Mtz. de Toledo, educat a València, en el seu *Corbacho* (a. 1436).

En conclusió aquest mot de cabdal importància en lògica i filosofia, judicant per la documentació acces- 20 sible en totes les llengües modernes, en català medieval apareix més abundós que en cap; i des de data almenys tan antiga com les que més, i segons sembla un poc més que cap: cat., 1271; fr., 1290; it. i anglès, mj. S. XIV; cast., 1436, però en un escriptor que l'a- 25 prengué a València. Precisant les regles del Dret, a Tortosa; donant expressió, en la ploma d'un altíssim prosista, d'anàlisi crítica, a un dels dubtes més transcendents que han turmentat sempre la ment humana.

Evidència [primeries del segle XIV]: «Història és 30 comptar les coses antigues qui són stades; e faula és dir coses que no són veres ne de versemblant *evidència* alguna», *Doctrina Moral* del mall. En Pacs; i des del Lacav. *Evidentment*, *CosTort.*, supra, parlant del cos: «Mes, ¿què culpa tens tu en los mals / qu'ell 35 haja fet ---? / L'ÀNIMA: No sies marvellat: / jo t'ho diré, / y més avant te mostraré / *evidentment* / com jo merec aquest turment» c. 1500, *Cobles del Venturós Pelegrí*. *Evidenciar*.

MOTS MIG-SAVIS, adaptats del llatí: *Præveure*, segons 40 ll. *prævidere* id.: «autoritats --- dir-te-n'he algunes que els mestres --- han posades: No és res en natura que record les coses passades e *preveja* les esdevenidores --- sinó l'ànima racional ---» 1398, BMetge (*Somni* I, *NCL.*, 32.19). *Previsió* [Belv.] i ja en Llull: «forts 45 són de persona e --- és-me semblant que no pugués ésser vençut --- —Sényer --- tot --- en aquest món --- decorre per --- ocasió e ventura --- cosa que s'esdevé sens nulla ocasió ni *previsió*, e per açó ---» (*Blanq.* I, 231. 1f.). *Previsor* [Lab. 1840]. *Previst* [Belv.]; *imprevist* 50 [Lacav.]; *imprevisió*. *Previsible*. *Previsament*. *Previdència*. *Antiveser*.

Proveir [Llull], ll. *providere* id.; havia tingut curs una variant més adaptada a la forma del cat. ant. *veer* 'veure', o sigui *proveer*, en un text eclesiàstic de la 2.ª meitat del S. XIII: «Gràcia de divina aspiració --- amonesta a los ffylls d'església, per sobirana entenció 55 *proveer* a ssalut d'ànimes» (i en versió llatina de mal llegir: «monet... *providere*»), *BABL* VII, 32. Llull ja en la forma moderna: «En Jacme, rey de Mallorques --- 60

ha ordenat que 13 frares menors studien --- en un monestir apellat Miramar --- asegut en loc cuvivable, e à-ls *provehits* a lurs necessitats; e com sabran l'aràbic, e que vagen honrar --- lo fruit de N. Dona, sustinents fam --- fret, temors, turments e mort», *Blanq.* (*NCL.* II, 57.25): «ffrares lecs veylls --- *provehien* al monestir d'aquells béns», «avocats qui deguen --- raonar les gents pobres --- fossen *provehits* dels béns de santa Sgleya». Si bé li queda algun rastre de l'antiga forma flexiva en *-er*: «féu-hi precuador qui *proveés* a tots aquells qui-s farien crestians» (id., *NCL.* I, 152.20; II, 233.3, 111.11).

Notem que també apareix en l'ús civil: «--- si, sobre açò, de remey covinent no y era *provehit*» Tort. 1341 (*BABL* XI, 413); si bé n'hi ha més dades en coses d'església: «lo Sant Pare a *provehit* del bisbat de Girona al honrat En P. d'Urrea» a. 1325 (Finke, *Acta Ar.* III, 472). Eiximenis, en el seu poema juvenil de les *Dones*, deixa veure el lligam del mot amb la Providència divina: «Doncs, preguem Déu que les traga / --- / car --- una sola és bastant / --- / a emfiçar gran ciutat / --- / ja tornàs de mort a vida / qui hi donàs bon remey! / que tenim aytant mal dia / si Déus no hi *proveeix!*» (lleument prosificat en el *Li. de les Dones*, § 54, *EntreDL* I, 172, v. 73).

En lèxics, des del Busa-N. i OPou: «guarnir les naus --- *proveyr*-les de gent y munició: armare naves» (*TbPu.*, 73).

El part. passiu en català fou sempre *proveït*, *-ida* 30 (encara que en els segles baixos alguns estergien el cast., dient *provist*, castellanisme intolerable), però la bona tradició de la llengua mantingué sempre la forma correcta fins en el vèrtex de la depressió: «La peça de la Llibreria queda sobre de la portarfa, al costat de la 35 iglésia, molt clara y medianament *provehida* de llibres, la que és una de les biblioteques públiques de aquesta ciutat», B. de Maldà (*Excurs.*, p. 26).

Encara que *proveir* fou sempre dominant, en les latituds de Migjorn, es va estendre molt una forma contracta *provir* (que ha restat estranya a la resta del territori). Ja tort. *probi* (Vergés Paulí, *Espurnes* v, 15; cf. ací II, 548a55); si bé EValor ho veia com la forma val., al marge del seu *Dfa.*, J. G. M. comentava que només li era familiar en el futur: en particular en la dita *Déu provirà*, 1955; la mateixa que recull entre les dites castellenenques Borràs Jarque (*BSCC* XIV, 90); i MGadea ens en recorda una dita mofeta: «*Déu provirà* p'a calses! y no tenia comes...»; però també en afers més substanciosos: «havent *provit* Déu que may faltara allí un rellijjós ---» (*T. del Xè* I, 257, 124). *Provehit*; *provehidament* [Busa-N.].

Provehidor [OPou]: «OFFICIS DE CASA --- lo *provehidor*: provisor ---» (*TbPu.*, 160; *DTo.* etc.). *Proveïment* [Busa-N.; Belv.]. La forma llatina d'aquesta noció, *provisio*, *-onis*, fou també aviat manllevada i ha restat amb matisos diferents: «--- lo regne --- més tolt --- ma ànima posescha paciència ---». L'Apòstoli e --- cardenals --- dels béns de santa Sgleya feeren-li sa *provisió* honradament ---», Llull (*Blanq.* II, 235.7); i ja en un doc. naval barceloní de 1254: «la dotzena e